

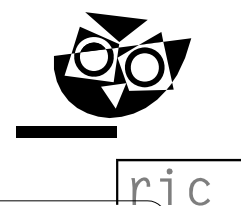
Ljubljana 2008

SLOVENŠČINA

KOT DRUGI JEZIK V GIMNAZIJI Z ITALIJANSKIM UČNIM JEZIKOM NA NARODNO MEŠANEM OBMOČJU V SLOVENSKI ISTRI

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo ■

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega roka 2010, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

Državni izpitni center

VSEBINA

1. Uvod	5
2. Izpitni cilji	6
2.1 Splošni cilji	6
2.2 Cilji posameznih izpitnih delov	6
3. Zgradba in vrednotenje izpita	8
3.1 Shema izpita	8
3.2 Vrste besedil, tipi nalog	9
3.3 Vrednotenje in ocenjevanje	12
4. Izpitne vsebine	13
4.1 Raba in poznavanje jezika	13
4.2 Književnost	20
5. Primeri izpitnih vprašanj	24
5.1 Pisni del izpita	24
5.2 Ustni del izpita	36
6. Kandidati s posebnimi potrebami	37
7. Literatura	38

1. UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo za slovenščino kot drugi jezik v Slovenski Istri je namenjen dijakom z italijanskim učnim jezikom. Vsebuje podatke o ciljih, vsebinah, poteku izpita in načinu ocenjevanja ter inventar znanj. Katalog usmerja dijake pri pripravi na splošno maturo.

Standard znanja za opravljanje maturitetnega izpita je primerljiv z višjo ravno tujega jezika, ima pa nekaj posebnosti (poudarjena sporočajska zmožnost, premagovanje interferenc ipd.).

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo temelji na veljavnem učnem načrtu za slovenščino kot drugi jezik.

Opora za pripravo so tudi učbeniška gradiva in priročniki, ki so v rabi pri pouku.

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo je pripravila državna predmetna komisija za splošno maturo za slovenščino (podskupina za slovenščino kot drugi jezik) na osnovi predmetnih izpitnih katalogov za splošno maturo za tuje jezike in predmetnega izpitnega kataloga za splošno maturo za slovenščino.

2. IZPITNI CILJI

2.1 SPLOŠNI CILJI

Z maturitetnim izpitom naj bi kandidat dokazal:

svojo sporočanje in jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugem jeziku v okoliščinah, ki so čim bližje avtentičnim;

svojo sposobnost za uspešno razumevanje (branje in poslušanje) in oblikovanje (pisanje in govorjenje) ustnih in pisnih besedil;

poznavanje sistema slovenskega jezika na glasoslovni, oblikoslovni, skladenjski, besedotvorni in besediloslovni ravni;

poglobljeno praktično in teoretično poznavanje tako jezikovnih zakonitosti kot socio-lingvističnih in pragmatičnih zakonitosti rabe jezika (dvojezičnost);

obvladovanje jezikovnih spretnosti, ustrezne načine jezikovnega odzivanja, samostojno rabo raznih virov (npr. slovarjev, slovnice, jezikovnih in literarnozgodovinskih priročnikov), usvojitvev tehnik učenja, potrebnih za nadaljnji študij na slovenskih visokih šolah, za poklicno in strokovno delo ter samoizobraževanje;

svojo sposobnost samostojnega (ustvarjalnega) branja slovenske književnosti;

poznavanje značilnosti in razvoja slovenske literarne tradicije, tudi primerjalno z italijansko;

pozitiven odnos do slovenskega jezika in slovenske kulture na osnovi širokega medkulturnega spoznavanja in medsebojnega spoštovanja.

2.2 CILJI POSAMEZNIH IZPITNIH DELOV

Kandidat naj bi na izpitu dokazal spretnosti in sposobnosti:

brati in poslušati pisno in govorno neumetnostno besedilo v slovenskem jeziku, in sicer na ravni površinskega (linearnega) in globinskega razumevanja ter na ravni kritičnega oziroma ustvarjalnega odzivanja;

jasno pisno sporočiti bistvo in/ali podrobno vsebino pisnega besedila v slovenskem jeziku z uporabo slovenskega jezika;

pravilno izbrati in pisno rabiti besedje ter jezikovna sredstva glede na situacijo oziroma sobesedilo, sporočilni namen ter naslovnika;

samostojno pisno jasno in jezikovno pravilno predstaviti podatke in dogodke, argumente in protargumente ter izraziti osebne interese, mnenja in občutja v smiselno zaokroženem, skladnem, logičnem besedilu v slovenskem jeziku;

razumeti avtentično ustno in pisno umetnostno in neumetnostno besedilo v slovenskem jeziku;

razumeti izvirne in druge govorce slovenskega jezika v različnih govornih položajih (pogovor, intervju, argumentiranje, razpravljanje), t.j. razumeti dvogovor;

razumeti različne vrste monoloških besedil, kot so zaokrožene sestavine radijskih poročil, kratke radijske pripovedi, obvestila, objave, izjave;

v slovenskem jeziku ustno jasno povzeti bistvo in/ali podrobnosti vsebine slišane govornega besedila ter jasno in prepričljivo izražati mnenje in občutke;

v slovenskem jeziku razumljivo ustno predstaviti oz. komentirati obravnavano temo ter prepričljivo izraziti in zagovarjati lastno mnenje ter občutke v zvezi s tem;

iskati informacije ali odkrivati mnenje in stališča sogovornika v pogovoru v slovenskem jeziku, kar vključuje tako dajanje spodbud kakor tudi odzivanje v pogovoru, v formalnem in neformalnem govornem položaju;

doživeto brati in interpretirati umetnostno besedilo v slovenskem jeziku.

Kandidat naj bi na izpitu dokazal znanje:

poleg ustreznega obvladanja slovenskega besedja, glasoslovja, oblikoslovja, skladnje in pravopisa ter sociolingvističnih in pragmatičnih zakonitosti slovenskega jezika tudi poznavanje teoretičnih vprašanj;

poznavanje razvoja in značilnosti slovenske književnosti, reprezentativnih avtorjev in del, upoštevajoč najpomembnejše vidike slovenske kulture in civilizacije.

3. ZGRADBA IN VREDNOTENJE IZPITA

3.1 SHEMA IZPITA

■ Pisni del

Izpitna pola	Naslov	Čas reševanja	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki
1		90 minut	35 %		
1A	Bralno razumevanje	(30 minut)	(10 %)	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik
1B	Poznavanje jezika, tvorjenje kratke besedilne vrste <i>/avtentična besedila različnih vrst/</i>	(60 minut)	(25 %)	zunanje	
2	Slušno razumevanje <i>/posneto govorno nevezano sporočilo/</i>	do 20 minut	10 %	zunanje	
3	Pisno sporočanje – daljši pisni sestavek na razpisano književno temo <i>/400–600 besed/ Tematski sklop se za zaključni letnik objavi pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu z veljavnim Maturitetnim izpitnim katalogom za splošno maturo, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).</i>	90 minut	35 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik, Slovar slovenskega knjižnega jezika
		skupaj 200 minut	80 %		

■ Ustni del

Interpretacija priloženega leposlovnega besedila (50 % izpitnih listov vsebuje dve vprašanji iz književnosti, 50 % pa vprašanje iz književnosti in vprašanje iz jezika /sociolingvistike, s poudarkom na interferencah, in zgodovine jezika/).

do 20 minut 20 % notranje

Izbor književnih besedil se za zaključni letnik objavi pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu z veljavnim Maturitetnim izpitnim katalogom za splošno maturo, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).

Pri preverjanju znanja so uporabljeni tipi nalog in vrste besedil, ki so predstavljeni na naslednjih straneh, vendar ne vsi hkrati v okviru istega izpita. Državna predmetna komisija za splošno maturo za slovenščino vsakokrat pri pripravi izpitnih pol izbere med njimi.

3.2 VRSTE BESEDIL, TIPI NALOG

PISNI DEL IZPITA

1. Bralno razumevanje in poznavanje jezika ter tvorjenje kratke besedilne vrste

Vrste besedil:

obvestila in opozorila
oglaševalska besedila
prospekti, vodniki, radijski in televizijski sporedi
vremenske napovedi in poročila
vozni redi
obrazci, vprašalniki
jedilniki
javna in zasebna, uradna in neuradna pisma, razglednice, telegrami
predstavitve (osebe, kraja in naprave)
besedila iz časopisov in revij
krajša leposlovna besedila

Tipi nalog:

a) naloge zaprtega (objektivnega) tipa

alternativni tip (pravilno – narobe); npr.: Ali je besedni red v povedi pravilen?
Po radiu so povedali, da izolski veslači so zmagali. DA / NE

izbirni tip (izbira in označitev pravilnega odgovora med več danimi)

tip povezovanja (povezovanje npr. naslova z besedilom, delov povedi ...)

tip urejanja (določitev pravega zaporedja med povedmi oz. odstavki, izpolnjevanje preglednic ...)

tip dopolnjevanja (npr. dopolnjevanje povedi z danimi besedami oz. besednimi zvezami; dopolnjevanje z besedami, ki morajo biti postavljene v zahtevano oz. pravilno obliko; izpolnjevanje praznih mest v besedilu ...)

b) naloge polodprtega (delno objektivnega) tipa

kratki odgovori na vprašanja (v slovenskem jeziku)

daljši odgovori na vprašanja (v slovenskem jeziku)

pojasnjevanje s sinonimi/antonimi

parafraziranje (z danimi jezikovnimi sredstvi)

parafraziranje (samostojno)

pretvorbne naloge

tvorba besed (izpeljevanje, sestavljanje, zlaganje)

razlaga posameznih jezikovnih struktur (stavčnočlenska analiza idr.)

c) naloge odprtega (subjektivnega) tipa

vodeno tvorjenje krajše besedilne vrste (vabilo, zahvala, opravičilo, potrdilo, pooblastilo, izjava, prošnja, prijava, pritožba, življenjepis, pismo, poročilo o dogodku, predstavitev osebe, kraja, izdelka, oglaševalsko besedilo, opis naprave in njenega delovanja, postopka, kraja, poti, oznaka osebe, časopisno obvestilo in poročilo, zapisnik, povzetek ...)

Vse naloge preverjajo poznavanje jezikovnih elementov v sobesedilu.

2. Slušno razumevanje

Vrste besedil:

vremenska poročila, napovedi

odlomki radijskih in televizijskih poročil, komentarjev

objave, obvestila, oglasi, reklamni oglasi

pripovedi, nagovori, odlomki referatov in govorov

reportaža, ocena, predavanje, intervju, pogajalni pogovor, prepričevalni pogovor, okrogla miza

odlomki leposlovnih besedil

anekdote, šale

Tipi nalog:

a) naloge zaprtega (objektivnega) tipa

alternativni tip

izbirni tip (npr. označiti pravilno trditev med več danimi ...)

tip dopolnjevanja (npr. vnašanje podatkov v obrazce, risbe in preglednice, dopolnjevanje danega besedila ...)

b) naloge polodprtega (delno objektivnega) tipa

kratki odgovori na vprašanja v zvezi s poslušanim besedilom

daljši odgovori na vprašanja v zvezi s poslušanim besedilom

c) naloge odprtega (subjektivnega) tipa

povzetek

Način reševanja:

kandidati dobijo vprašanja z navodili za reševanje

predvajanje/branje neumetnostnega besedila

reševanje

kontrolno predvajanje/branje neumetnostnega besedila

3. Pisno sporočanje

Tipi nalog:

naloge odprtega (subjektivnega) tipa

pisanje daljšega sestavka v okviru razpisane književne teme (interpretacija literarnega besedila, razpravljanje, prepričevanje, informiranje, ocena/kritika ...)

USTNI DEL IZPITA

Tipi nalog:

branje predloženega besedila (v primeru umetnostnega doživeto branje), izbranega v okviru predpisanih tematskih področij in književnih besedil

interpretacija leposlovnega besedila v literarnozgodovinskem in kulturnem kontekstu

razumevanje/poznavanje vloge jezikovnih prvin v umetnostnem/neumetnostnem besedilu ob poznavanju jezikovne teorije

pogovor o pripravljeni temi: izražanje mnenj in občutkov, argumentiranje, jezikovno pravilno pojasnjevanje in jasno povzemanje

pretvorbne naloge iz sociolingvistike (interference, prevodi povedi iz italijanščine v slovenščino ...), daljši odgovori na vprašanja iz sociolingvistike in zgodovine jezika

Opomba:

Nekatera izmed prej navedenih besedil za preverjanje slušnega oz. bralnega razumevanje so lahko uporabljena tudi kot iztočnice za preverjanje spretnosti ustnega in pisnega sporazumevanja.

3.3 VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE

■ PISNI DEL IZPITA

Pri izpitni poli 1 in 2 vrednotimo in točkujemo po navodilih za ocenjevanje.

Izpitna pola 3 – merila za vrednotenje (veljajo tudi za tvorbo krajše besedilne vrste)

vsebina in zgradba

- ustreznost besedilni vrsti
- ustreznost naslovu (povezanost s temo)
- poznavanje snovi na podlagi predpisanih tematskih področij
- razvijanje misli (argumenti, ponazoritve s primeri/citati)
- logična povezanost (skladnost med notranjo in zunanjo členitvijo; kohezija, koherenca)
- izvirnost

jezikovna pravilnost

- oblikoslovna, besedoslovna, skladijska pravilnost
- pravopis

slog

- bogastvo in ustreznost besedišča in slovničnih struktur
- jedratost, jasnost, natančnost in živost izražanja

rokopisna urejenost besedila in ustrežna dolžina

■ USTNI DEL IZPITA

Elementi ustnega dela izpita

estetsko branje	(do 3 točke)
vprašanje iz književnosti	(do 12 točk, če sta iz književnosti dve vprašanji, sicer do 6 točk)
vprašanje iz jezika	(do 6 točk, če je na izpitnem listku vprašanje tudi iz jezika)
prosti govor in kultura dialoga	(do 5 točk)

Končna ocena maturitetnega izpita je seštevek dosežkov vseh delov izpita.

4. IZPITNE VSEBINE

4.1 RABA IN POZNAVANJE JEZIKA

PISNI DEL

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

■ ZGRADBA JEZIKA

Jezikovne ravnine

izrazna (govorna, pisna)

Zna razložiti razmerja med glasovi in črkami v slovenščini; primerja jih z razmerji v italijanščini. Obvlada pravila o izgovarjanju in zapisovanju prevzetih besed.

pomenska

Loči pojme *morfem, beseda, oblika, besedna zveza* in jih zna določiti v besedilu.

slovnična

oblikoslovna (besedne vrste)
skladenjska (besedne zveze, stavki,
stavčne zveze, povedi)

Našteje in ponazori besedne vrste, jih prepozna v besedilu in ugotavlja njihove skladenjske vloge. Obvlada rabo končnih ločil in velike začetnice v povedih.

besedilna (besedilo, odstavek)

Dosega stopnjo smiselnega branja besedila.

■ GLASOSLOVJE

Samoglasniki

Pozna foneme slovenskega knjižnega jezika; primerja italijanski samoglasniški sestav s slovenskim. Loči pojme nenaglašenost, naglašenost in poudarjenost.

Soglasniki

Primerja razliko med zapisom in izgovorom.

Pravorečje

Obvlada izgovor knjižnih fonemov. Zna jih zapisovati v različnih položajih v besedi.

■ BESEDOSLOVJE

Pomenska razmerja med besedami

Zna poiskati enopomenke in večpomenke v besedilu in v slovarju. Zna določiti in ponazoriti: sopomenke, protipomenke, enakozvočnice, nadpomenke, podpomenke in besede istega tematskega polja.

Snovna, skupna in pojmovna imena

Pozna in zna ponazoriti snovna, skupna in pojmovna imena.

Lastna in občna imena

Obvlada rabo velike in male začetnice.

■ Vsebina, pojmi

Stalne besedne zveze (frazemi)

Prevzemanje besed

Strokovni izrazi (terminologija)

Slogovno (čustveno, časovno, pokrajinsko, družbeno) **zaznamovane besede**

■ Besedotvorje

Besedna družina

Tvorjenke

Podstava, obrazilo

Besedotvorne vrste
(izpeljanke, zložanke, sestavljanke, sklopi)

Kratice in kratične besede (kratičnice)

Slogovna zaznamovanost besedotvornih prvin

■ OBLIKOSLOVJE

Besedne vrste

Pregibnost

Besedne oblike pregibnih besed

■ Cilji

Ugotovi stalne besedne zveze in ovrednoti njihovo vlogo v besedilu (kontrastivnost).

Razloži pojem prevzemanje besed ter potrebno in nepotrebno prevzemanje, zlasti med italijanščino in slovenščino.

Loči slovenske in prevzete besede (tujke, sposojenke) od citatnih. Zna uporabljati slovar prevzetih besed.

Ugotovi in utemelji rabo strokovnih izrazov v besedilu.

Zna določiti slogovno in pomensko vrednost besed. Zna uporabljati slovarje in leksikone. Slogovno zaznamovane besede zamenjujejo z nezaznamovanimi.

S primeri nakaže besedno družino.

Zna opisati pojem tvorjenka in njeno razmerje do sopomenske besedne zveze.

Loči pojma podstava in obrazilo.
Loči vrste obrazil (pripona, predpona, medpona, prosti morfem).

Zna prikazati besedotvorne postopke (izpeljavo, zlaganje, sestavljanje, sklapljanje). Pozna najpogostejše skupine izpeljank in tipične pripone (po besednih vrstah) za njihovo tvorbo.

Obvlada pravila o pisanju skupaj in narazen ter z vezajem (predvsem v tipih: ultravijoličen, severnoameriški, avtocesta, pedenjčlovek; čim bolj, dvesto trideset; C-dur, črno-bel) in pravila o veliki oz. mali začetnici pri svojilnih in vrstnih pridevnih.

Upošteva pravopisne in izgovorne posebnosti kratic in kratičnic.

Prepozna čustveno, časovno in drugače zaznamovane tvorjenke v besedilu in pojasni njihovo vrednost.

Zna razložiti pojem besedna vrsta v razmerju do pojma stavčni člen.

Zna naštetih in ponazoriti pregibne in nepregibne besedne vrste.

Zna besedno obliko razčleniti na osnovo in končnico; predložni skloni (kontrastivno).

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

Glasovne premene v oblikoslovju

Upošteva morfemske različice pri pregibanju besed.

Oblikoslovne kategorije (spol, število, sklon, oseba; določnost; čas, naklon, način)

Zna opredeliti oblikoslovne kategorije posameznih besed. Loči obliko in pomen (skladenjska vloga) besednih vrst.

Slogovna zaznamovanost

Prepozna in pojasni zastarele ter zvrstno in drugače zaznamovane oblike v besedilih.

Samostalniška beseda

Zna opredeliti in ponazoriti pojem samostalniška beseda.

Sklanjativni vzorci in posebnosti

Pozna sklanjativne vzorce (po spolih). Na primerih razloži poglobitve posebnosti v sklanjativah.

Samostalniški zaimki

Pozna vrste samostalniških zaimkov. Zna ugotoviti vlogo samostalniške besede v stavku.

Pridevniška beseda

(pridevnik, deležnik, zaimek, števnik)

Našteje in ponazori podvrste pridevniških besed.

Pregibnostni vzorci

Zna določiti sklanjativne in stopnjevalne vzorce, pozna določnost pri pridevniku (kontrastivnost). Ugotovi vrste pridevniških zaimkov.

Naglas

Obvlada sodobni naglas pri pregibnostnih vzorcih pridevniških besed (velik, veliki, velikega; nov, novejši). Zna ugotoviti vlogo pridevniške besede v stavku.

Glagol

Opredeli pojem glagol.

Vežljivost

Pozna vrste glagolov po vežljivosti; posebej loči osebne in brezosebne ter prehodne in neprehodne.

Glagolski pomen

Loči polnopomenski in nepolnopomenski glagol. Med nepolnopomenskimi razlikuje fazne, naklonske in glagol biti kot pomožni glagol.

Vrste glagolov – glagolski vid

Loči dovršne in nedovršne glagole, jih ustrezno rabi in pretvarja.

Glagolski čas

Zna tvoriti in uporabljati glagolski čas.

Glagolski naklon, način

Loči, ustrezno uporablja in pretvarja glagolske naklone in načine.

Naglas

Obvlada sodobno knjižno naglaševanje nezloženih glagolskih oblik (nôsil, nosíla; lêžal, ležála; ležáti, lêžat; govóril, narédil, prehládil).

Prislov

Pozna pomenske vrste prislovov (krajevne, časovne, načinovne, vzročne). Razloži pomen in vlogo prislova v stavku in besedni zvezi. Obvlada naglas pri prislovu.

Vežnik

Loči enobesedne in dvobesedne ter enodelne in dvodelne vežnike. Zna uporabljati vejico pred prirednimi in podrednimi vežniki. Pozna in upošteva pomensko in slogovno vrednost vežnikov.

■ Vsebina, pojmi

■ Cilji

Predlog

Pozna vrste predlogov (pravi, nepravi). Obvlada vezavo in pomen. Pozna posebnosti v rabi predlogov (interference – kontrastiranje). Zna pravilno uporabljati predložne zveze.

Členek

Loči členek od prislova in veznika. Zna razložiti sobesedilni pomen členka. Obvlada pretvorbe členek – stavek (stavčni in pastavčni členek).

Medmet

Pozna vrste medmetov, jih zna uporabiti in upoštevati njihovo slogovno vrednost v sporočilu.

■ SKLADNJA

Poved in stavek

Loči pojma poved in stavek. Zna določiti sestavo povedi: enostavčna in večstavčna (priredje, podredje, soledje).

Izraznost povedi (premor, poudarjanje, intonacija, hitrost, barva, register)

Upošteva te prvine pri glasnem branju in jih zna obvladano ponazoriti.

Sestava stavka

Prepoznava enodelne in dvodelne stavke, glagolske in neglagolske, polstavke in pastavke. Zna določiti stavčne člene in njihove dele.

Skladenjska razmerja

Zna razložiti skladenjska razmerja: priredno in podredno. Zna uporabljati vejico in druga nekončna ločila v enostavčni povedi.

Besedne zveze in pretvorbe

Navede vrste besednih zvez. Zna pretvarjati trpnik v tvornik. Obvlada pretvarjanje desnih prilastkov v leve (kontrastivno). Zna določiti priredno in podredno razmerje v besedni zvezi. Zna pretvarjati priredne besedne zveze v podredne in narobe ter stavke v polstavke in te v samostalniške besedne zveze, pozna pretvorbe med posameznimi tipi posameznih besednih zvez (z desnimi ali levimi prilastki).

Besedni red

Loči slogovno nezaznamovani in slogovno zaznamovani besedni red v besedni zvezi ter pri naslonkah in nikalnicah.

Večstavčna poved

Zna določiti zgradbo večstavčne povedi in uporabljati vejico in druga ločila v njej. Zna tvoriti večstavčne povedi.

Podredje

Loči glavni in odvisni (osnovni ali dopolnjevalni) stavek, nadredni in podredni stavek. Zna določiti vrste in stopnje odvisnikov (oziralne, odvisne vprašalne), delitev po stavčnočlenski vlogi, posebej finalne (... da bi ...). Zna pretvarjati odvisnike v besedne zveze.

Priredje

Loči in zna uporabljati vrste priredij.

■ SPORAZUMEVANJE IN SPOROČANJE

Dejavniki sporočanja

Zna uporabiti primerna jezikovna sredstva glede na različne dejavnike: okoliščine, namen, temo, jezik, prenosnik, zakonitosti besedila.

Faze sporočanja

Ugotavlja in upošteva faze pri nastajanju lastnega in tujega besedila.

Načela uspešnega sporočanja

Pozna in upošteva načela uspešnega sporočanja ter jih prepozna v besedilih tujih tvorcev.

■ BESEDILOSLOVJE

Besedilo

Loči besedilo od nebesedila glede na smisel, sovisnost in zaokroženost.

Vloge besedila

(izrazna, predstavitvena, vplivanjska, metajezikovna, govornostikovna, lepotna)

Dobro loči predvsem predstavitveno in vplivanjsko vlogo.

Vrste besedil

Loči in prepozna besedila glede na preverljivost podatkov, prenosnik, pogovorno menjavo, razodevanje sporočevalca, izbran krog naslovnikov, družbeno vlogo sporočevalca, sporočevalčev namen, vrsto podatkov, s katerimi razvijamo temo. Pozna vzorce besedil (stalne oblike besedil).

Členitev po aktualnosti

Zna tvoriti besedilo glede na izpeljavo izhodišča in razvijanje jedra.

Strnjenost (kohezivnost)

Zna pravilno uporabiti nekatera besedilotvorna sredstva: pozajmljanje, napovedovanje, navezovanje (kontrastivno).

Poročani govor

Obvlada stavo ločil v premem govoru.
Obvlada pretvorbo premega govora v odvisni govor.

Oblikovanost pisnega besedila

(naslovje, vrstice, raba slikovnih dopolnil)

Obvlada pravila o deljenju na koncu vrstice. Zna utemeljiti odstavke v besedilu. Zna opremiti besedilo z naslovjem in dopolnili (slike, preglednice, marginalije itd.).

Slogovna zaznamovanost besedilotvornih prvin

Prepozna ponavljalnost, paralelizem.

Interpretacija besedila

Zna govorno interpretirati umetnostna in neumetnostna besedila (deklamiranje, recitiranje).

■ TVORJENJE BESEDILA

(izpitna pola 1B in izpitna pola 3)

Državna predmetna komisija za slovenščino za splošno maturo (podkomisija za slovenščino kot drugi jezik na narodno mešanem območju v Slovenski Istri) pred začetkom šolskega leta razpiše književno temo za pisno sporočanje (izpitna pola 3) za splošno maturo tekočega šolskega leta.

Stalne oblike besedil

Napisati zna: vabilo, zahvalo, opravičilo, potrdilo, pooblastilo, izjavo, prošnjo, prijavo, pritožbo, življenjepisa, pismo, poročilo o dogodku, predstavitev osebe, kraja, izdelka, opis naprave in njenega delovanja, postopka, kraja, poti, oznako osebe, časopisno obvestilo in poročilo, zapisnik, povzetek; interpretacijo literarnega besedila, oceno/kritiko ...

Slogovni postopki ali načini razvijanja teme

Zna obveščati, opisovati, pripovedovati, razlagati in utemeljevati.

Načela praktične stilistike

(jednatost, jasnost, natančnost, živost, ustreznost)

Pozna tipične prvine in postopke, ki podpirajo ali ovirajo uveljavljanje posameznega načela. Uveljavlja načela praktične stilistike pri tvorbi lastnih besedil in pri obravnavanju tujih.

Preoblikovanje in izpopolnjevanje besedil

Obvlada postopke krajšanja, zna napraviti povzetke in izvlečke. Zna pretvarjati govorno besedilo v zapisano, enogovorno v dvogovorno, subjektivno v objektivno, uradno v neuradno in obratno.

USTNI DEL

Govorni nastop

Zna sodelovati v vrstah govornih nastopov (monološko, dialoško, poliloško) in upošteva osnovna načela kulturnega razpravljanja ter praktične stilistike.

■ JEZIK V PROSTORU IN ČASU

Slovenski jezik in njegov razvoj

Indoevropski jezik

Kandidat zna zemljepisno in časovno opredeliti pojem indoevropski prajezik. Zna razložiti ločitev kentumskih in satemskih jezikov.

Praslovanščina

Zna zemljepisno in časovno opredeliti praslovanščino. Navede tri skupine slovanskih jezikov. Pojasni pojav starocerkvenoslovanščine.

Slovenski jezik

Opiše položaj slovenščine med slovanskimi jeziki. Pokaže na prve začetke slovenskega jezika v osebnih in zemljepisnih imenih (Hrastovlje, Slavniki ipd.) Predstavi Brižinske spomenike.

Slovenski knjižni jezik in njegov razvoj

Knjižna slovenščina v času reformacije

Pojasni nastanek knjižnega jezika. Predstavi pomen prve slovenske knjige, prve slovenske slovnice, prvega slovenskega slovarja in prvega prevoda biblije.

Knjižna slovenščina v 20. stoletju

Pozna razvoj knjižnega jezika, posebej govornega, v 20. stol.

Družbenostno jezikoslovje

Materni, nematerni jezik

Utemelji pojem materni in nematerni jezik in opiše pripadnost jezikovni skupnosti ali dvema.

Dvojezičnost, pasivna in aktivna

Loči posamično in družbeno ter pasivno in aktivno dvojezičnost.

Diglosija

Zna razložiti pojem diglosija.

Kodni preklop

Prepozna mešanje kodov v besedilu.

Vnašanje (interference, tudi narečne)

Zna razložiti, ponazoriti in odpravljati primere vnašanja.

Jezikovna asimilacija

Navede vzroke za jezikovno asimilacijo, jo zna razložiti in ovrednotiti (groba in tiha asimilacija).

Knjižna norma

Zna utemeljiti knjižno normo kot formalni družbeni sporazumevalni kod. Primerja jo z neknjižnimi zvrstmi. Primerja slovenska medzvrstna razmerja z italijanskimi (nespornost položaja knjižnega jezika).

Jezikovna kultura in jezikovna politika

Loči ta dva pojma.

Socialne zvrsti in podzvrsti

Pojasni pojme:
knjižni jezik (zborni, pogovorni)
neknjižni jezik (pokrajinski pogovorni, posebej primorski, narečja)
interesne govorce (žargon, sleng).
Obvlada pokrajinsko pogovorno slovenščino svojega domačega območja.

Vrste besedil

Loči umetnostna in neumetnostna, praktičnosporazumevalna, strokovna in publicistična besedila. Pretvarja zapisano besedilo v govorjeno, dvogovorno v enogovorno.

4.2 KNJIŽEVNOST

Navedene teme, ki se navezujejo na razpisani tematski sklop, bodo preverjane tudi v izpitni poli 3.

- * Poznavanje literarnozgodovinskih pregledov v obsegu obravnavanih avtorjev in besedil.
- DB** Obravnava domačega branja s podporo odlomkov.

■ Vsebina, besedila

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

■ *Srednji vek

Brižinski spomeniki II.

Verska vsebina (parafraziranje).
Pridiga (homilija).

■ *Začetki slovenske književnost

Primož Trubar:

Proti zidavi cerkva

Reformacija (protestantski verski nauk).
Tipične protestantske ideje v besedilu.

Jurij Dalmatin:

Biblija

Literarni in kulturnozgodovinski pomen prevoda Biblije.

Janez Svetokriški:

Na noviga lejta dan

Barok.
Pridiga; eksempl, verizem in alegorično moraliziranje.

■ *Klasicizem in razsvetljenstvo

Valentin Vodnik:

Dramilo ali Nemški in kranjski konj

Razsvetljenstvo.
Poučnost, razumskost, optimizem, utilitarizem.
Metrična shema, alpska poskočnica.
Metonimija – sinekdoha.

Ljudsko slovstvo:

epika v verzih (Od lepe Vide)
lirika v verzih (Dekle daj mi rož rdečih)
pripovedi v nevezani besedi (Zlatorog)

Razvoj motiva, baladne prvine.
Motivno-tematska interpretacija.
Legenda, bajka, pravljica, pripovedka.

■ *Romantika

France Prešeren:

Sonetni venec
(1., 7., 8., 15.)

Prešernova osebnost in delo; Matija Čop.
Sonet.
Zgradba Sonetnega venca.
Motivika: ljubezenski in domovinski motiv, Orfejev mit.
Magistrale (artizem, akrostih, zgradba).
Primerjava z italijanskimi pisci sonetov.

Krst pri Savici
(v celoti)

DB

Zgradba epske pesnitve (3 deli).
Črtomirova usoda (smisel usode).
Pomen pokristjanjevanja Slovencev.
Lirske, epske in dramske prvine.
Elementi epa (junaška epika) v Uvodu.
Tercina, stanca.
Primerjava ene tercine in ene stance s prevodom v italijanščini.

■ Vsebina, besedila

Pevcu

Zdravljica

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

Motiv: pesniško poslanstvo.
Mit Prometeja.
Zgradba: gradacija, simetrija.
Retorično vprašanje; vokalna lestvica (estetski učinek).

Napitnica.
Idejna analiza (angažiranost).
Likovna pesem (carmen figuratum).

■ *Realizem in naturalizem

Josip Jurčič:

Deseti brat

Kompozicija (čas in prostor).
Sintetična in analitična tehnika.
Romantične in realistične prvine.

Janko Kersnik:

Jara gospoda

Poetični realizem.
Motivi.
Analiza pripovednih oseb.

Ivan Tavčar:

Visoška kronika

DB

Zgodovinski roman.
Prvoosebna pripoved.
Kronikalni slog.

ali

Josip Jurčič:

Hči mestnega sodnika

DB

Zgodovinska povest, zgodba, osebe, pripovedovalec.

Simon Jenko:

Obrazi

(1., 3., 5., 16.)

Oblikovna (kitica, verz), motivna in slogovna analiza.

Simon Gregorčič:

Človeka nikar!/Moj črni plašč

Oda, bivanjska refleksija, prvine molitve, tožbe (psalm).
Glasovne figure.

■ *Nova romantika

Dragotin Kette:

Na trgu

Motivno-tematska interpretacija.
Podoknica.

Josip Murn:

Epitaf

Trenutek/Sneg

Motivno-tematska interpretacija.
Impresionistična pesem.
Ekspresivne prvine.

Ivan Cankar:

Na klanecu/Kralj na Betajnovi

DB

Družinski roman, socialno-proletarski roman.
Simbolika.
Zgradba, vodilni motiv.
Satira, komičnost.
Idejna analiza.
Sintetična dramska tehnika.

Podobe iz sanj

(Edina beseda/Gospod stotnik/Greh)

Črtica.

Stilna analiza, simbolika.

■ Vsebina, besedila

Oton Župančič:

Ti skrivnostni moj cvet
Vsa tenka, vsa mirna

Alojz Gradnik:

Eros-Tanatos
Istrska vas

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

Simbolika.
Stilna analiza (paralelizmi, vrste ponavljanja).
Motivi, teme, ideje.
Zgradba.
Verz, zvočni učinki.

Motivno-tematska interpretacija.
Impresija in ekspresija.
Podobe.
Analiza verza, vloga verzne prestopa.

■ *Književnost 20. stoletja

Srečko Kosovel:

Slutnja
Nokturno
Pesem št. X

Impresionizem; nominalni slog.
Ekspresionizem; metafora.
Konstruktivizem; montaža.

Slavko Grum:

Dogodek v mestu Gogi

Ekspresionizem v dramatiki.
Groteskne prvine.
Dramska tehnika.
Vloga didaskalij.

Prežihov Voranc:

Boj na Požiralniku

Socialni realizem v prozi.
Slogovna analiza.

Karel Destovnik Kajuh:

Bosa pojdiva, dekle, obsorej

Idejna in slogovna analiza
(ponavljanje, kontrast, podobe, ritem).

ali

France Balantič:

Zasuta usta

Edvard Kocbek:

Črna orhideja

Motivno-tematska analiza, eksistencialistične prvine v noveli.

Ciril Kosmač:

Tantadruj

DB

Realistične, fantastične in eksistencialne prvine.
Slogovna analiza (zvočnost, barve).

Janez Menart:

Crocquis/Povojni portret

Intimizem v povojni poeziji.
Podoba in simbolika.
Bivanjska tematika.

Tone Pavček:

Še enkrat glagoli

Bivanjska tematika.
Intimizem v povojni poeziji.
Podoba in simbolika.

Kajetan Kovič:

Južni otok

Slogovna analiza (ponavljanja).
Pesmi štirih (1953) kot umetnostno-družbeni pojav.

Dane Zajc:

Črni deček/Mrtve stvari

Podoba in simbolika.
Svobodni verz.
Paralelizmi.
Absurd v sodobni poeziji.

■ Vsebina, besedila

Tomaž Šalamun:

Stvari V/Gobice

Boris A. Novak:

Zima

Marko Kravos:

Zamejska žalostna

Svetlana Makarovič:

Zeleni Jurij

Alojz Rebula:

Senčni ples

ali

Boris Pahor:

Mesto v zalivu

Vitomil Zupan:

Menuet za kitaro

Lojze Kovačič:

Prišleki I

Dominik Smole:

Antigona

Drago Jančar:

Veliki briljantni valček

Vladimir Bartol:

Alamut

■ Pojmi, elementi za interpretacijo

Modernizem, ludizem.

Analiza verza (skladnja, ločila).

Postmodernizem v poeziji.

(obnova tradicionalnih oblik).

Motivno-tematska interpretacija.

Motivno-tematska interpretacija.

Aktualizacija ljudske motivike.

Motivno-tematska interpretacija.

Motivno-tematska interpretacija.

Vojni roman.

Slogovna interpretacija.

Avtobiografska proza.

Modernizem, verizem.

Motiv Antigone (primerjava s Sofoklom).

Eksistencialistične prvine.

Moderna groteskna drama.

Slogovno-tematska interpretacija.

5. PRIMERI IZPITNIH VPRAŠANJ

5.1 PISNI DEL IZPITA

IZPITNA POLA 1

Izhodiščno besedilo k 1. izpitni poli

tema meseca

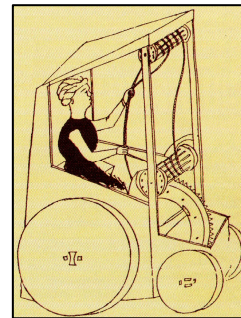
Kako je avtomobil shodil

Pred dobrim stoletjem, leta 1898, je izumitelj in podjetnik baron Anton Codelli v Slovenijo pripeljal prvi avtomobil, Benz Comfortable. S prihodom tega stroja v naše kraje sta se tudi na Slovenskem začela motorizacija in avtomobilizem.

1. Bili pa so časi, ko so si prva vozila z lastnim pogonskim strojem le s težavo utirala pot v svet. Vse do uvedbe tekočega traku je bil avtomobilizem pravzaprav ena sama neskončna pustolovščina ... In v vrsti poskusov se je naposled oblikovalo vozilo, ki smo ga uporabniki krstili za avtomobil, torej stroj, ki se giblje sam od sebe, lahko bi rekli kar »samogibnik«!
2. Iz skromnih začetkov avtomobilizma je nastala visoko razvita prometna tehnologija, ki nam – roko na srce – neredko že raste čez glavo in nam vedno znova načenja živce. Neštete prometne nesreče, gneča na cestah, ekološki problemi in s parkiranimi avtomobili zatrpna mesta so naš vsakdanji pojav.

Slika 2: Na vaški situli opazimo celo upodobitev enoosnih vprežnih voz s potniki. Vse kaže, da gre v tem primeru za najstarejšo upodobitev cestnega vozila na naših tleh.

Slika 1: Bojni voz Joanesa Fontane iz leta 1420

Vozilo brez konja

3. Vozilo, ki bi bilo neodvisno od vprege, je bilo davni človekov sen. Izdelati vozilo, ki bi se gibalo sem in tja po svetu brez povelja »hi-hot«, brez ovsa in sena in brez proizvodnje blago dišečih konjskih fig, je bilo trd oreh tako za strokovnjake kot tudi za kronane glave, ki so si izmišljale vse mogoče, da bi pridobile vozilo brez konj.
4. Zapisov o prvih vozilih, ki bi se pomikala brez vleke s konji, je v svetovni zgodovini zelo malo in informacije so nepopolne. Pa vendar smo izbrskali nekaj zanimivih primerov.
5. Že antični Grki so poročali o »triumfalnem vozu Atencev, ki je peljal može, ki so ga poganjali«.
6. Hero iz Aleksandrije je verjetno najstarejši potencialni izumitelj avtomobila. Živel je v prvem stoletju po Kristusu in menda pisal zapiske o tem, kako naj bi se gradili »vozovi brez konjske vleke«. Do tod je vse v redu, vendar sam ni izdelal nobenega takega vozila!
7. Stari arabski zapisi Lubab omenjajo Arabca z imenom Faris el Aradeki, ki naj bi bil izumil stroj, na katerem je bilo mogoče jezdit kakor na velblodu. Vse kaže, da daleč ni prišel! Kdaj se je to dogajalo, pa je seveda skrivnost.

8. Angleški menih in filozof Roger Bacon (1241–1294), ki so ga vsi zelo spoštovali zaradi njegove učenosti, si je dovolil biti srednjeveški Jules Verne v blažji obliki. Zapisal je, da bo nekoč mogoče graditi vozila, ki se bodo premikala z veliko hitrostjo, a brez pomoči konj. Morda je imel v mislih osle ali kaj podobnega, a o tem zgodovina molči.
9. In končno leta 1420 Joanes Fontana opiše in izriše vozilo, opremljeno z neskončno vrvjo, ki naj bi jo vlekli voznik in se tako premikal po terenu. Naprava naj bi se uporabljala v vojaške namene, ko bi vojska zmagovala. Nekoliko nerodno pa bi bilo, če bi se vojna sreča obrnila in bi bilo treba nabrusiti pete v nasprotni smeri napada.
10. Seveda ne moremo mimo slavnega Leonarda da Vinci, ki je bil s svojimi zamislili precej pred svojim časom. Že okrog leta 1500 je narisal in skonstruiral voz, ki bi se gibal samodejno z uporabo sistema napetih vzmeti, zamislil pa si je tudi preprosto vozilo, še najbolj podobno tanku. Tega naj bi poganjali vojaki z vrtenjem ročic, ki bi bile prek vrste zobnikov povezane s kolesi. Vse kaže, da Leonardove zamisli dlje od skic niso prišle. Žal nimamo podatkov, da bi njegovo vozilo kdo izdelal ali celo uporabil.
11. Leta 1618 sta Angleža David Ramsey in Thomas Wildgosse prijavila patentnemu uradu stroj, s katerim bi bilo mogoče orati brez vprežne živine, stroj pa naj bi tudi poganjal ladje brez jader. Vse kaže, da naprava ni bila kdo ve kako uspešna.
12. Sedem let pozneje je John Marshal zaprosil za sprejem pri kralju Karlu I., da bi mu predstavil svoj voz, ki naj bi brez konjske vleke sam peljal tovor, težak 750 kg. Očitno tudi tokrat stvar ni delovala.

Tadej Brate, *Kako je avtomobil shodil (odlomek)*. GEA, oktober 2001, 12–13.

A – bralno razumevanje

(Izhodiščno besedilo: Tadej Brate, Kako je avtomobil shodil (odlomek). GEA, oktober 2001, 12–13.)

Natančno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Zapišite sopomenko besedne zveze kronane glave (druga poved 3. odstavka).

(1 točka)

2. Zapišite pomensko enakovredno besedo za zatrpana (mesta) (iz 2. odstavka).

(2 točki)

3. Prilastkov odvisnik 1. povedi tretjega odstavka ((Vozilo,) ki je bilo neodvisno od vprege) strnite v samostalniško besedno zvezo/posamostalite.

(2 točki)

4. Iz tretjega in četrtega odstavka izpišite vse besedne zveze z jedrom vozilo in jih razvrstite med besedne zveze z enopomenskim desnim prilastkom in one z desnim prilastkom s prenesenim pomenom.

Enopomenski desni prilastek

Desni prilastek s prenesenim pomenom

Na pomen katere besedne zveze se vse navedene besedne zveze nanašajo?

(4 točke)

5. Zakaj je avtor uporabil toliko različnih besednih zvez?

(2 točki)

6. Katero temo napoveduje naslov?

(2 točki)

7. V katerem odstavku začne avtor razčlenjevati napovedano temo?

(2 točki)

8. *Velblod* pomeni

- a) osel
- b) kamela
- c) konj
- č) mula

(1 točka)

9. V 1. povedi osmega odstavka izvemo, da je bil Jules Verne

- a) filozof
- b) zgodovinar
- c) vizionar
- č) politik

(1 točka)

10. Kako učinkuje zadnja poved osmega odstavka glede na vse, kar je bilo v tem odstavku že prej povedano?

Zakaj? _____

(3 točke)

11. Razložite pomen frazemov iz sobesedila:

rasti čez glavo _____

nabrusiti pete _____

biti pred časom _____

(3 točke)

12. Dopolnite poved:

Najstarejšo upodobitev cestnega vozila na naših tleh najdemo _____.

(2 točki)

B – poznavanje jezika

1. Obkrožite pravilni odgovor.

Krepko natisnjena beseda v povedi "Izdelati vozilo, ki bi se gibalo sem in tja po svetu brez povelja **"hi - hot"**, je bilo trd oreh." je:

- a) predlog
- b) naslonka
- c) členek
- č) medmet
- d) polnopomenska beseda

(1 točka)

2. Skladenjsko sestavo prve povedi četrtega odstavka (Zapisov o ...) prikažite s S-ji in imenujte odvisnik.

Prikaz

Vrsta odvisnika

(2 točki, 1 + 1)

3. Iz povedi izpišite glagole v nedoločniku in jim pripišite vidski par:

In končno leta 1420 Joanes Fontana opiše in izriše vozilo, opremljeno z neskončno vrvjo, ki naj bi jo vlekel voznik in se tako premikal po terenu.

Glagol

Vidski par

(5 točk)

4. Iz naslednjih samostalnikov izpeljite vrstne pridevnike.

konj _____

kopno _____

ladja _____

(3 točke)

5. Podčrtajte jedra besednih zvez in dopolnite manjkajoče podatke v povedi.

patentni urad

stari arabski zapisi Lulab

vojna sreča

triumfalni voz Atencev

Vse besedne zveze so _____, ker _____.

(3 točke)

6. Naslednjim izrazom pripišite protipomenke.

zmagati _____

daleč _____

težak _____

vojna _____

(2 točki)

7. Tvorite samostalniške tvorjenke s korenomo voz-, in sicer:

a) za dejanje _____

b) za napravo _____

c) za vršilca dejanja _____

č) za prostor _____

(4 točke)

8. V vsaki izmed naslednjih povedi je po ena pravopisna napaka. Popravite jih (vse drugo naj ostane nespremenjeno).

a) Tudi Belgijski matematik in mehanik Simon Stevin (1548–1620) je okrog leta 1600 izdelal dve vozili z jadri.

b) Zanimivo je, da se je to vozilo, kot poročajo viri ohranilo vse do leta 1650.

c) In končno 1420 leta Joanes Fontana opiše in izriše vozilo, opremljeno z neskončno vrvjo.

č) Zakaj je kralj sprejel to uredbo, ne vemo, lahko pa je povezana z neuspelo dobavo naročenega štiri kolesnika.

(4 točke)

9. Samostalnike in samostalniške besedne zveze zapišite v roditelju in orodniku ednine.

Rodilnik ednine

Orodnik ednine

konj _____

izumitelj _____

stroj _____

konjska vprega _____

(4 točke)

10. Katere stavčnočlenske vloge ima beseda vozilo v naslednjih povedih?

a) Vozilo, ki bi bilo neodvisno od vprege, je bilo davni človekov sen.

b) Zapisov o prvih vozilih, ki bi se premikala brez vleke, je v svetovni zgodovini zelo malo.

c) Na vozilo je namestil sistem napetih vzmeti. _____

(3 točke)

11. Na predvidena mesta napišite manjkajoče primere za zahtevane besedne vrste iz iste besedne družine.

Samostalnik

Pridevnik

Glagol

vprega

vrtljiv

izrisati

(3 točke)

12. Osebna lastna imena v imenovalniku postavite v dajalnik in tožilnik ednine.

Dajalnik ednine

Tožilnik ednine

Anton Codelli

Hero iz Aleksandrije

Leonardo da Vinci

Faris el Aradeki

Joanes Fontana

Roger Bacon

(6 točk)

13. Tvorjenje besedila.

Opišite vozilo na sliki 1. Opis naj obsega 80 do 120 besed.

Upoštevajte značilnosti opisa, jezikovno pravilnost in pazite na slog.

(15 točk)

IZPITNA POLA 2

Kandidati poslušajo posneto besedilo dvakrat, naloge v izpitni poli rešujejo že med poslušanjem.

Transkripcija govornega besedila: Romana Širnič Erhartič, Od kod stereotipi o koristnih in škodljivih živalih?, GEA, letnik XII, januar 2002, str. 25.

(Besedilo bereta moški (MG) in ženski glas (ŽG).)

(MG) Od kod stereotipi o koristnih in škodljivih živalih?

(ŽG) Še danes se ljudje niso otresli stereotipov o zvereh. Že otrokom prebiramo pravljice, basni in živalske pripovedke, ki so ponavadi polne pričevanj o volčjih grozodejstvih in dobrodušnih medvedih. Njihove lastnosti se zrcalijo v poimenovanjih pa tudi v številnih pregovorih. Odraslim množična občila rada postrežejo s senzacionalnimi novicami o zvereh. Tudi tako se stoletja stari stereotipi prenašajo naprej.

Kako bi vam predstavili volka pred sto leti?

(MG) Med zvermi je najhujši volk. Je strahovito požrešen in tudi zelo krvoločen. Pri hrani ni izbirčen. Žre miši, kače, žabe in podobno golazen. V gozdu najraje zasleduje srne. Še posebej ga mikajo ovce. Pred volkom niso varne v staji, saj se vanjo prikrade celo skozi streho in nato mori, dokler je kaj živega. Napade kravo ali celo konja. Nevaren je tudi ljudem. V hudi lakoti se loti mrhovine in celo mrliča. V sili mu pridejo prav lastni potomci in slabotnejši sovrstniki.

Najhuje je pozimi. Takrat se roparska drhal zbere v velike tolpe. Na svojem roparskem pohodu pomorijo vse, kar je živega. V zimskih nočeh se po pokrajini razlega strašno tuljenje in zavijanje, ki vznemirja domače živali, pa tudi živali v gozdu. Ljudje ne morejo spati, saj jim strah in groza lezeta do kosti. Gorje popotniku, ki se sreča s tolpo volkov. O nesrečnih posledicah se je mogoče prepričati tudi v časopisju.

Vendar se dajo dobiti od volka tudi nekatere koristi. Uplenitelju pripada – povračilo za trud in napor, ki ga zahteva lov na volkove. Iz kožuha je moč izdelati toplo oblačilo. Nekaj se da zaslužiti tudi s prodajo volčjega mesa, ki pozdravi prenekatero človeško in tudi živalsko bolezen. Še posebej pripravno pa je meso kot dodatek h krmi za domače živali – te postanejo bolj ješče in hitreje pridobivajo težo.

(ŽG) Ris – bistroid

Do danes se je ohranila primera "vidi kot ris", saj so včasih verjeli, da ris vidi celo skozi steno. Ponoči naj bi taval po gozdu in moril živali, podnevi pa skrit na drevesu čakal na otroke.

(MG) Medvedek Tedi

Ameriški predsednik Theodore Roosevelt, za prijatelje Teddy, je bil strasten lovec. Leta 1902 so časopisi objavili karikaturu; po eni izmed verzij naj ne bi hotel streljati na medvedjega mladiča.

(ŽG) To je brž izkoristil podjeten trgovec. V svoji izložbi je razstavil plišastega medvedka s pripisom Teddy Bear. V strahu pred morebitnimi posledicami je enega poslal predsedniku s prošnjo, ali sme medvedka poimenovati Teddy. Predsednikova privolitev je sprožila nesluten razmah prodaje prijaznih plišastih medvedkov, ki še danes veljajo za eno najljubših igrač.

Glede na tip naloge pravilno rešitev obkrožite ali jo vpišite v prazen prostor.

1. Stereotip pomeni

- a) vrsto stereo naprave
- b) ustaljen obrazec, vzorec
- c) nekaj nenavadnega, originalnega
- č) spremenjeni pomen

Beseda stereotip ima v besedilu negativen prizvok. DA / NE

2 točki

2. Otresti se nečesa pomeni _____.

2 točki

3. V pravljicah, basnih in živalskih pripovedkah so volkovi prikazani kot _____, medvedi pa kot _____.
- 2 točki
4. Kako se po avtorjevem mnenju prenašajo stereotipi o živalih?
Pri otrocih: _____
Pri odraslih: _____
- 2 točki
5. Pred sto leti bi za volka med drugim trdili tudi naslednje:
V hudi lakoti postane mrhovinar. DA / NE
Pozimi se volkovi zberejo v tolpe in pomorijo tudi vse ribe. DA / NE
- 2 točki
6. Kakšne lastnosti je avtor pripisal skupini volkov, če jo je poimenoval roparska drhal?

- 2 točki
7. Ali moramo trditev "*Na svojem roparskem pohodu pomorijo vse, kar je živega*" razumeti dobesedno ali kot pretiravanje?

- 1 točka
8. S katerima slogovnima sredstvoma ustvari avtor napeto, dramatično vzdušje orisa volka?

- 2 točki
9. S katero informacijo je dramatična napetost prekinjana?

- 2 točki
10. Katero lastnost ljudje še danes pripisujejo risu?

- 1 točka
11. Kaj je izkoristil podjetni trgovec, da je povečal prodajo plišastih medvedkov?

- 2 točki

IZPITNA POLA 3

DALJŠI PISNI SESTAVEK

Državna predmetna komisija za slovenščino za splošno maturo, podkomisija za slovenščino kot drugi jezik na narodno mešanem območju v Slovenski Istri, pred začetkom šolskega leta razpiše temo za 3. izpitno polo za splošno maturo tekočega šolskega leta. Pričujoči naslov je le zgled.

Tantadruji – razumljeni in sprejeti v svojem okolju

Napišite sestavek v obsegu 400 do 600 besed.

Oprite se na novelo Cirila Kosmača Tantadruj.

- A Na kratko povzemite zgodbo.
- B Obravnavajte lik Tantadruja in njemu podobnih oseb.
- C Označite, kako okolje sprejema Tantadruja in njegove prijatelje.
- Č Analizirajte, na kakšen način so predstavljene posebnosti posameznega norčka in kako to vpliva na bralčevo doživetje junakov in odnos okolja do njih.
- D Aktualizirajte zgodbo o Tantadruju, kot predvideva naslov z metaforo Tantadruji. Kako bi okolje, v katerem živite vi, sprejelo osebe, kot so bili Tantadruj in njegovi pajdaši, torej drugačne ljudi (tako versko, nacionalno ...)? Morda poznate kakšen podoben primer?
- E Opredelite se do problema (ne)sprejemanja drugačnih v svojem okolju.

Svoje trditve utemeljite in ponazorite s primeri iz novele in resničnega življenja.

Bodite izvirni.

Besedilo naj bo logično povezano.

Pazite na jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost.

Rešitve

IZPITNA POLA 1

A – bralno razumevanje

1. Vladar/kralj/cesar/oblastnik 1 točka
2. (pre)polna/zapolnjena/napolnjena 2 točki
3. Od vprege neodvisno vozilo/vozilo brez vprege (po smislu) 2 točki
4. *Enopomenski desni pril.*: vozilo brez vprege, vozilo brez konj, vozilo brez vleke
Desni pril. s prenesenim pomenom: vozilo brez povelja hi-hot, vozilo brez ovsaa in sena, vozilo brez proizvodnje blago dišečih konjskih fig. Nanašajo se na vozilo brez konj 3 + 1 točke
5. Avtor je z uporabo toliko različnih besednih zvez, ki se nanašajo na eno stvar, ustvaril živost besedila/poskrbel je, da se isti izraz prevečkrat ne ponovi. (po smislu) 2 točki
6. Razvoj/nastajanje avtomobilizma/izum avtomobila (avtomobil – 1 točka) 2 točki
7. V 5. odstavku 2 točki
8. b 1 točka
9. c 1 točka
10. Zasmehljivo/ironično/cinično
Ker vemo, da Bacon ni mislil na tako zamenjavo konj. (po smislu) 1 + 2 točke
11. Pridobivati moč/imeti večjo moč kot kdo drug/postajati nadležen/moteč/odvečen
Zbežati
Biti naprednejši od drugih (po smislu) 3 točke
12. Na vaški situli 2 točki

B – poznavanje jezika

1. medmet/č 1 točka
2. prilastkov odvisnik
struktura:
 $\frac{S}{2} / \frac{S}{2} + S$ 2 (1 + 1) točki
3. opisati opisovati
izrisati izrisovati
opremiti opremljati
vleči povleči, izvleči/zvleči
premikati premakniti
(vsaka pravilna vrstica eno točko) 5 točk
4. konjski, kopenski, ladijski 3 (1 + 1 + 1) točke
5. patentni urađ, vojna sreča, stari arabski zapisi Lulab, triumfalni voz Atencev samostalniške, ker je v jedru samostalnik (podčrtava 2 točki; pravilno dopolnjena poved 1 točka, vse ali nič) 3 točke
6. izgubiti/zgubiti
blizu,
lahek,
mir
(pravilna rešitev 0,5) 2 točki
7. vožnja
vozilo
voznik
vozišče
(pravilna rešitev 1 točka) 4 točke
8. a) belgijski
b) kot poročajo viri,
c) 1420.
č) štirikolesnika
(pravilna rešitev 1 točka) 4 točke

9. konja s konjem
izumitelja z izumiteljem
stroja s strojem
konjske vprege s konjsko vprego
(pravilna vrstica 1 točka) 4 točke
10. a) osebek
b) prilastek
c) prislovno določilo kraja 3 (1 + 1 + 1) točke
11. vprežni, vpreči
vrtljaj/vrtalo/vrtalnik/vrtenje/vrtljak, vrteti
izris/risba, izrisan
(vsaka pravilna vrstica 1 točka) 3 točke
12. Antonu Codelliju Antona Codellija
Heru iz Aleksandrije Hera iz Aleksandrije
Leonardu da Vinciju Leonarda da Vincija
Farisu el Aradekiju Farisa el Aradekija
Joanesu Fontani Joanesa Fontano
Rogerju Baconu Rogerja Bacona
(vsaka pravilna vrstica 1 točka) 6 točk
13. Tvorjenje besedila – OPIS VOZILA
- VSEBINA a) kolesa (večje, manjše, zobato kolo) 3 točke
b) vlečna vrv za vrtenje zobatega kolesa,
poganjanje vozila 1 točka
c) sprednja stran višja od zadnje, nagnjena streha 2 točki
č) stol za "šoferja", odprto, vidno zobato kolo 2 točki
d) objektivno ubeseditveno stališče (možno: primerjava
z današnjimi vozili, npr. vozilo je podobno traktorju) 2 točki
- JEZIK a) jezikovna pravilnost do 4 točke
(za 4 isto-/raznovrstne napake minus 1 točka)
- DOLŽINA BESEDILA
(Od +/- 11 besed in več minus 1 točka) 1 točka

IZPITNA POLA 2

1. b, DA (1 + 1) 2 točki
2. Narediti, povzročiti, da se nečesa znebimo,
da ne nastopi/znebiti se nečesa (po smislu) 2 točki
3. (volkovi) kot grozni/krvoločni, (medvedi) kot dobrodušni/prijazni (po smislu) (1 + 1) 2 točki
4. Pri otrocih: s pripovedovanjem pravljic/basni
Pri odraslih: s senzacionalnimi novicami o zvereh (1 + 1) 2 točki
5. DA, NE (1 + 1) 2 točki
6. Poudaril je njeno nasilnost, brutalnost/slabšalne lastnosti (po smislu) 2 točki
7. Kot pretiravanje 1 točka
8. S stopnjevanjem, pretiravanjem (1 + 1) 2 točki
9. Z informacijo o volkovi koristnosti (po smislu) 2 točki
10. Bistroidnost 1 točka
11. Dejstvo/novico/govorico, da Theodore Roosevelt na lovu ni hotel ubiti
medvedjega mladiča. (po smislu) 2 točki

IZPITNA POLA 3

Daljši pisni sestavek

Vsebina 25 točk, jezikovna pravilnost 5, zgradba 2 točki, slog 3 točke; skupaj 35 točk

Vsebina	A) Kratek povzetek zgodbe	do 2 točki
	B) Vsi norčki – posebneži so mentalno zaostali, naivni, dobrodušni. (po smislu)	1 točka
	Tantadruj – posebnež od malega, želi umreti; Luka Božorno-boserna – ponesrečeni zidar, ki je prepričan, da bi morali zidati navzdol, malce po ravnem in nato naravnost v zemljo; podpira Tantadrujeve odločitve; Raus e patacis, Rusepatacis: najbolj nergaški in nezaupljiv, a kljub temu vodljiv; Matic Enaka Palica – drugačen od malega, krhek, boječ, vztrajen pri rezljanju palice z enakima koncema.	do 2 točki
	C) Okolje sprejema norčke prizanesljivo, kot otroke božje, sprejme jih take, kot so, v konfliktnih situacijah je okolje spravljivo. (po smislu)	do 3 točke
	Č) Posebnost, drugačnost norčkov je izražena že z njihovimi imeni in obnašanjem, ki ga oni sami ubesedijo s ponavljanji kot refrenom. Npr.: Tantadruj išče ustrezen način smrti in ko ga najde, si pritruje: Ta bo prava. Župnik ga od namena odvrača tako, da sprevača pomen glagolov, ki so v bistvu sinonimi za smrt, a ker jih izpelje iz poimenovanja za način smrti, Tantadruja prepriča, da ne pomenijo enako kot umreti. To besedno igro so spregledali vsi vaščani, tudi otročaji, in se tudi sami pošalijo na T. račun, a ne zlobno. Komični položaj povzroča Tantadrujevo dobesedno razumevanje frazemov. (po smislu)	do 3 točke
	D) Aktualizacija: kako okolje, v katerem živi kandidat, sprejema drugačne, posebneže? (ob primerih)	do 4 točke
	E) Opredelitev do tega problema	do 3 točke
	Argumentiranje in ponazoritve s primeri	do 3 točke
	Logična povezanost besedila	do 2 točki
	Izvirnost	do 2 točki
Jezikovna pravilnost		
	4 isto-/raznovrstne napake – 1 točka	do 5 točk
Zgradba		
	členjenost besedila – 1 točka	
	dolžina besedila – 1 točka (+/- 50 besed)	do 2 točki
Slog		
	bogastvo, ustreznost besedišča – 1 + 1 točka jasnost – 1 točka	do 3 točke

5.2 USTNI DEL IZPITA

Primer ustnega vprašanja

Dane Zajc

ČRNI DEČEK

Stojiš na rumenem pesku puščave,
stojiš črni deček.
Okrog tebe so stene neba.
Sprehajajo se skoz tebe
z zateglo žalostjo.

Zjutraj zagledaš sledove noči v pesku:
tenke kačje vijuge.
Zgrabi te rumena groza peska.
Ampak ti ne smeš bežati.
Ti imaš naročje polno ptic.

Opoldne pridejo starci.
Naslonijo se na palice kot sive ujede.
Molče te gledajo.

Imaš naročje, polno ptic.
To je vse, kar imaš.
Zato vzdiguješ roke k nebu.
In tvoje ptice polete.
Tvoje ptice se dvigajo
in zakrijejo nebo.

Ampak podnevi jih zagleda zlobno sonce.
Zato razpadejo v perje.

Razpadejo v meso.
Razpadejo v pepel.

Ponoči jih ubijajo ledene zvezde.
Zato je tvoja pokrajina siva od pepela.
Zato imaš usta polna pepela.
Zato meče v vodo tvojih oči
pepel sive mreže.

Vendar ti razprostreš roke
in nove ptice odlete,
ker morajo odleteti,
ker moraš imeti ptice.
Ptice, ki vzlete.
Ptice, ki razpadejo.
Ker si sam v puščavi.
In žalost kaplja skoz tvoje steklene kosti.

1. Glasno preberite pesem.
2. Predstavite simboliko črnega dečka v pesmi. Zakaj uvrščamo pesem v sodobno poezijo?
3. Kako se je razvijala povojna slovenska proza?

6. KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Zakon o maturi v 4. členu določa, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.

Možne so naslednje prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja maturitetnega izpita (tudi odmorov, možno je več krajših odmorov);
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, kjer je prevod vprašanj nemogoč; zapis izpitnega gradiva na disketi ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec ali pisar);
8. uporaba računalnika;
9. prirejeni ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v znakovni jezik);
10. prilagoditev opravljanja praktičnega dela maturitetnega izpita (npr. prilagoditev opravljanja seminarske naloge, vaj);
11. prilagojen način ocenjevanja (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo, pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

7. LITERATURA

Pri pripravi na splošno maturo kandidati uporabljajo učbenike in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Potrjeni učbeniki in učna sredstva so zbrani v **Katalogu učbenikov za srednjo šolo**, ki je objavljen na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.

Dodatno lahko uporabljajo tudi:

Dular, Kirn, Kolar, Pogorelec, Zrimšek, *Slovenski jezik 1*, Obzorja, Maribor 1982.

Dular, Kirn, Kolar, Pogorelec, *Slovenski jezik 2*, Obzorja, Maribor 1983.

Dular, Korošec, *Slovenski jezik 4*, Obzorja, Maribor 1985.

Slovenski pravopis, ZRC, Ljubljana 2001.

Verbinc France, *Veliki slovar tujk, CZ*, Ljubljana 2003.

Slovar slovenskega knjižnega jezika I.–V., DZS, Ljubljana 1970–1992.

Toporišič Jože, *Slovenska slovnica*, Obzorja, Maribor 2003.

Bajec Anton, Kalan Pavle, *Italijansko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1993.

Kotnik Janko, *Slovensko-italijanski slovar*, DZS, Ljubljana 1992.